

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Europaprogrammet

Kandidatuppsats i Europakunskap

Jämställdhet över Unionen:

en jämförande kritikanalys av Europeiska kommissionens strategiplaner 2010 – 2015 och 2016 - 2019

Författare: Rikard Alesö
Handledare: Ann Ighe
Termin: Vårtermin 2015

Abstract

The equality between men and women has been for a long time goal for the European Union, going even way back to the treaty of Rome in 1957 when it was decided that there would be equal pay between the sexes. Since then there have been several strategy plans and actions taken by the European Commission to shorten the social equality gap between men and women - in the work space and so forth. This bachelor thesis compares the two latest strategy plans proposed by the Commission, with the critical gender studies of Mieke Verloo, Maria Bustelo and Emanuela Lombardo as critical perspective. Two booklets from the Commission that describes the actions and plans to increase equality from 2010 to 2015 and 2016 to 2019 respectively were studied. The results were mixed: even though there were development on course of action in the later strategy plan, there were still lot's of similar issues in both plans, especially when dealing with the issue of economic independence. Discussions were made about how much the progress means for equality, but in the end the thesis concludes with that there were some sort progress none the less.

Keywords: The European Commission, Critical gender analysis, Feminism, The European Union, Gender policies, Equality, qualitative and comparative research.

Nyckelord: Den Europeiska Kommissionen, kritisk jämställdhetsforskning, Feminism, Den Europeiska Unionen, Jämställdhetspolitik, Jämställdhet, Kvalitativ och komparativ undersökning.

Uppsatsens titel: De senaste strategiplanerna för jämställdhet: en kritiskt komparativ analys

Författare: Rikard Alesö

Handledare: Ann Ighe

Termin: HT-15

Antalet sidor: 29

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
Introduktion – EU och den samtida jämställdhetsdebatten.....	1
Bakgrund.....	2
Syfte och frågeställning.....	4
2. Teori och tidigare forskning.....	5
Den Europeiska Unionens maktbegränsning och olika teoritiseringar av genusregimer – en analys av Sylvia Walby.....	5
Den Europeiska Unionens jämställdhetspolitik – ett Wollstonecraft dilemma?.....	7
Judith Butler – Genustrubbel och begreppet "kvinna" som ständigt skapas.....	8
Jämställdhetsforskning – att beskriva och analysera kvinnors villkor.....	9
Kritisk jämställdhetsforskning – tillämpning av feminism inom kvalitativ textanalys.....	10
3. Material och Metod.....	12
Texterna som analyserades – Dokument utgivna av kommissionen.....	12
Komparativ Analys – att jämföra två texter.....	13
Kvalitativ undersökning – när siffror och enkäter inte räcker till.....	14
Idékritisk analys – att analysera Kommissionens tillvägagångsätt för att nå jämställdhet.....	14
Kritisk läsning.....	15
4. Resultat.....	16
Strategiplanen 2010 – 2015.....	16
Frågan om ekonomisk självständighet.....	17
.....	17
Frågan om lika lön för samma arbete.....	18
.....	18
Frågan om jämställdhet inom beslutsomfattande poster.....	19
Frågan om diskriminering och våld.....	20
Ordval.....	20
Sammanfattning av Strategiplanen för 2010 - 2015.....	21
.....	21
Strategiplanen 2016 – 2019.....	21
.....	21
Frågan om ekonomisk självständighet.....	22
Frågan om lika lön för lika jobb.....	23
Frågan om jämställdhet inom beslutsomfattande poster.....	23
Frågan om diskriminering och våld.....	24
Ordval.....	25
Sammanfattning av strategiplanen för 2016 – 2019.....	25
.....	26
Jämförelse av strategiplanerna.....	26
5. Slutsats/Analys.....	26
Jämställdhet – från syfte till resultat.....	27
Brist på utveckling – lika lön för lika arbete.....	27
6. Slutdiskussion.....	27

Tabellförteckning

Tabell 3.1 Analysschema för Strategiplanerna som utgår ifrån problemområdena Män som norm, Förutsättningar för olika länder, Representation och Ordval.....	20
---	----

1. Inledning

Introduktion – EU och den samtida jämställdhetsdebatten

På senare tid har jämställdheten fått en speciell plats i den offentliga debatten, från den kulturella sektorn med bland annat Anita Sarkeesians feministiska granskning av media (Feminist frequency, 2015) till den politiska sektorn med Feministiskt initiativs politiska framgångar. En hypotes för att förklara varför debatten har ökat kan ha att göra med dagens informationsamhälle: nu kan information flöda fritt och politiska debatter kan lättare föras på diverse forum samt kan dela med sig av sina tankar eller livserfarenheter. Med tanke på hur populär jämställdhetsdebatten är, kan man lätt tro att frågan om jämställdhet är en relativt ny förteelse som kanske bara dykt upp de senaste åren. Men jämställdhetsfrågan är en fråga som funnits länge, sedan 1800-talets slut till 2000-talet har feminism haft sin påverkan i bland annat Europa i form av de så kallade tre feministiska vågorna, tider då den feministiska rörelsen trätt fram bland annat på den filosofiska och politiska planen. Varje våg har hjälpt ge sociala rättigheter till kvinnor som exempelvis rösträtt och skyddande lagstiftningar. Frågan har även haft sin inverkan på EU, där arbetet går hela vägen tillbaka till Romfördraget 1957 då bestämdes det att rätten till lika lön för likvärdigt arbete för kvinnor och män skulle gälla (Berg & Spehar, 2011, sid 145). Feminism är en av de politiska frågorna jag har störst intresse för, därifrån kom intresset för de olika medel Kommissionen har tagit till sig för att öka jämställdheten bland EU-medlemmarna som exempelvis olika handlingsprogram eller strategiplaner de tillämpat över hela unionen för att minska diskriminering. Det intressanta ligger inte just bara i vad strategiplaner kan innehålla (exempelvis mål eller tillvägagångsätt) utan det finns flera aspekter: fokus, utgångpunkter eller hur tillvägagångsätten kommer till bruk. Med andra ord, är det viktigt att granska kritiskt hur strategiplaner presenteras. Detta öppnar för möjligheten att analysera exempelvis vad för handlingar en strategiplan kunde föreslå, hur lösningarna ska fungera i praktiken, vad för innehåll som kunde presenteras och tillsist: ifall innehållet håller utifrån ett mer kritiskt perspektiv.

Att kritiskt granska EN strategiplan tar oss bara en bit på vägen att undersöka Kommissionens arbete för jämställdhet, men för att fördjupa undersökningen och få en större bild av strategiplanernas innehåll krävs det att utöka analysområdet. Det räcker inte med bara en

strategiplan för att utveckla uppfattningen av Kommissionens åtgärder för ett jämställt Europa. För att förklara hur arbetet ska fördjupas måste först en bakgrund för de olika strategiplanerna presenteras.

Bakgrund

Kommissionens arbete för att göra Europa mer jämställt går tillbaka till 1980-talet med det *första handlingsprogrammet för jämställdhet* som pågick mellan 1982 – 1985 då arbetet skedde på två olika fronter: för det första skulle juridiska åtgärder åstadkommas för att stärka kvinnors rättigheter, och för det andra skulle man uppmana till diverse positiva åtgärder för kvinnor (Berg & Spehar, sid 145, 2011). Därefter det kom det *andra handlingsprogrammet för jämställdhet* som gällde mellan 1986 – 90, där de sociala trygghetsförmånerna baserade på traditionella föreställningarna om könsroller låg i fokus. Det *tredje handlingsprogrammet för jämställdhet* som omfattade 1991 – 95 skulle gå på en bredare front: nu var det viktigt att skapa bättre integrerade och mer mångsidiga förslag för att skapa jämställdhet, nu skulle lika möjligheter för män/kvinnor vara en integrerad del av EG:ekonomiska, sociala och strukturella politik (Berg & Spehar, sid 146, 2011). Nu skulle Kommissionens åtgärder kompletteras av medlemstaternas och arbetsmarknadens egna åtgärden, alla tre aktörers ansvar skulle identifieras och tas upp. Denna tanke skulle även fortsätta under 1996 – 2000 i det så kallade *fjärde handlingsprogrammet för jämställdhet* då man kom fram till att samarbete mellan flera parter skulle behövas för att uppnå jämställdhet, dessutom skulle äldre lagstiftningar förbättras samt utveckla jämställdhetslagstiftningen, uppmana till goda rutiner och även främja debatten. Till sist kommer vi till det *Femte handlingsprogrammet för jämställdhet* där målet först och främst var att sprida information: sprida värderingar och praxis som utgör grunden för jämställdhet, förbättra förståelsen för frågor som har samband med jämställdhet och även utöka aktörers kapacitet för att kunna motverka exempelvis diskriminering (Berg & Spehar, sid 147, 2011).

Genom hela EU:s historia har Kommissionen tagit till flera olika strategiplaner baserade på handlingsprogram för att jämställdhet över hela unionen ska bli möjlig. Ett av dessa handlingsprogram kommer att presenteras, men först skall termen "diskriminering" diskuteras. En kort men tydlig förklaring finns på diskrimineringsombudsmannens hemsida (2015), där står följande: "att någon missgynnas och kränks. Missgynnandet och kränkningen ska också ha samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna" varav kön är en av dem. Man kan vidare läsa exempel på situationer som är diskriminerande, som exempelvis när en chef gör ovälkommande

sexuella närmanden, en arbetsgivare avbryter en provanställning när den anställda berättar att hon är gravid eller att en anställd har lägre lön än en kollega med samma eller likvärdigt arbete och det har samband med kön (Diskrimineringsombudsmannen, 2015). Denna definition av diskriminering gäller även på EU-nivå (EU upplysningen, 2010).

EU:s femte handlingsprogram för lika möjligheter, aktivt mellan 2001 – 2006, presenteras för att ge inblick av vad ett handlingsprogram/strategiplan kan innehålla. Det innehöll information gällande dess *mål, gemenskapsåtgärder, samstämmighet och komplementaritet, finansiering, villkor* och tillsist *uppföljning och utvärdering* (EUR-lex, 2006). *Målen* för det femte handlingsprogrammet var att främja och sprida värderingar som utgör grunden för jämställdhet mellan kvinnor och män, förbättrad förståelse för frågor som rör jämställdhet mellan kvinnor och män som direkt/indirekt könsdiskriminering och att utöka kapaciteten för att kunna jobba mot ökad jämställdheten på ett effektivt sätt (EUR-lex, 2006). *Gemenskapsåtgärder*na som skulle tillämpas bland medlemsländerna för att nå målen var att öka medvetenheten av jämställdhetsproblematiken med hjälp av t.ex. Kampanjer, analys av faktorer och politik som gällde jämställdhet genom insamling av studier, statistisk, konsekvensanalys ur ett könsrollsperspektiv inkluderat ett effektivt spridning av resultat sen tillsist ett samarbete över gränser för att dela med sig av erfarenheter (EUR-lex, 2006). Gällande *samstämmighet och komplementaritet*, skulle kommissionen med medlemsländerna garantera att det just uppstår samstämmighet mellan de åtgärder som genomförs programmets verksamhet och unionens och gemenskapens övriga relevanta åtgärder (som exempelvis programmet för kamp mot social utslagning) (EUR-lex, 2006). *Själva finansieringen* medan programet var aktivt uppgick till 61,5 miljoner euro som delades ut mellan medlemsländer, lokala och regionala myndigheter, arbetsmarknadens parter och icke statliga organisationer som stödjer jämställdhet (EUR-lex, 2006). För att vara stödberättigad måste parterna uppfylla *villkor*: projektet/en ska vara av transnationell natur, främja lika möjligheter mellan kvinnor och män, garantera samfinansiering av samaktörerna av minst 20% av budgeten, ha mervärde på EU-nivå och en innovativ aspekt, förfoga över ett system av utvärdering och möjliggöra internationellt utbyte (EUR-lex, 2006). *Själva utvärdering och uppföljning* kommer att göras av Kommissionen med en uppföljningskommitté där företrädare från alla medlemsländerna finns representerade (EUR-lex, 2006).

I detta handlingsprogram kan vi se att huvudtemat var information och kunskap, två viktiga medel för att kunna identifiera och motverka diskriminering som tidigare togs upp. Programmets målsättningar och samåtgärddningar hade ett tydligt fokus på att motverka diskriminering i olika

former vare sig den är indirekt eller direkt, vilket visade sig även ge visst resultat: efter ha läst Kommissionens rapport från 2006 kan man t.ex. se att klyftan mellan antalet män och kvinnor som har en anställning gick från genomsnittliga 18 % till 15% (European Commission, 2006, sid 14). Dock är det fortfarande en stor klyfta mellan män och kvinnor och flera strategiplaner och program har sedan dess varit i bruk för att öka jämställdheten, Kommissionen fortsätter presentera strategiplaner för att lösa problemen.

Med denna bakgrund kan vi se hur strategiplanerna har ändrats genom åren till början av 2000-talet. Även om ändringar kan spåras och att de har gett resultat som det gjorde 2006, kan frågan ställas ifall det kan finnas en stor skillnad mellan två strategiplaner i dagens samhälle där informationsamhället utvecklats vidare och den feministiska debatten har blivit starkare. Sedan 2010 har två strategiplaner presenterats: det första täcker perioden 2010 – 2015 och det andra täcker perioden 2016 – 2020. Det är dessa strategiplaner som kommer att ligga i fokus för detta arbete. Vad för olikheter och likheter kan hittas mellan dem i analysen?

För att presentera en *hypotes*: jag förväntar mig att även om det kommer finnas skillnader, kommer de vara relativt minimala. Anledningen till denna hypotes ligger i att det inte är en stort tidsskillnad, om man blickar tillbaka i bakgrunden sker först stora förändringar årtionden emellan. Däremot skiljer sig kommunikation och informationspridning mellan exempelvis 80-talet och 2010-talet stort, därmed finns det mer möjlighet att ta till sig respons nu än förr från t.ex. Invånarna runt om i Unionen. Det finns med andra ord en möjlighet för ändring på en kort tid, däremot är det inte förväntat att den kommer bli stor.

Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att utföra en komparativ idékritisk analys av de två senaste strategiplanerna av den Europeiska kommissionen som täcker perioden 2010 – 2015 och 2016 - 2019. Anledning till jag väljer just dessa två är pga hur dagens informationsamhälle har utvecklats samt räkna med hur stark dagens feministiska debatt är. Jag kommer ta hjälp av den kritiska jämställdhetsforskningen som Emanuela Lombardo, Vlasta Jalusic, Maro Pantelidou Maloutas och Birgit Sauer bedriver i deras bok *Multiple Meanings of Gender Equality: a critical frame analysis of gender policies in Europe* (Verloo (red), 2007), som kritiskt granskar EU:s jämställdhetspolitik. I boken presenteras 3 problemområden som kommer användas för att jämföra olikheter samt likheter mellan strategiplanerna: *kvantitativ representation, män som norm och förutsättningar för olika*

länder.

Min fråga lyder: "Vad för likheter samt olikheter kan hittas mellan strategiplanen för jämställdhet 2010 - 2015 och strategiplanen för jämställdhet 2016 – 2019?"

2. Teori och tidigare forskning

Den Europeiska Unionens maktbegränsning och olika teoritiseringar av genusregimer – en analys av Sylvia Walby

När jämställdhetspolitiken som förs av EU diskuteras är det viktigt att diskutera de olika förutsättningarna som medlemsländerna i Unionen har. De har olika välfärdsmodeller som följer gemensama överenskommelser som har olika prioriteringar i form av både hård och mjuklagstiftning varav de flesta lagar som behandlar jämställdhet ligger i den senare kategorin. Med andra ord är det inte en enkel uppgift med att skapa ett jämställt Europa. Det finns även de som hävdar för att det finns fler komplikationer inom unionen, en av dessa är Sylvia Walby.

I sin artikeln, "The European Union and Gender Equality: Emergent varieties of gender regime" , skriver Sylvia Walby (2004, sidan 4) att det inte är lätt att analysera den Europeiska Unionens arbete för jämställdhet. Walby's analys presenterar två problem: det första problemet är att det är mer komplicerat att teoretisera olika genusrelationer och ojämställdhet än att sätta en skala på vad som är och inte är diskriminering då det finns en rad olika tillvägagångsätt och mål beroende vilken feminism/teori som följs för att nå ett jämställt samhälle. Detta har skapat en debatt om EU:s jämställdhetspolitik kommer enbart gynna de kvinnor som kan vara aktiva på arbetsmarknaden på samma nivå som män kan, en teori som har ifrågasatts (Walby, 2004, sidan 5). Det andra problemet har med den Europeiska Unionens möjligheter/kraft att bekämpa ojämställdhet runt om i Unionen. Detta problem består av två komponenter: för det första diskuteras att även om EU har kraft att regulera ekonomin, är Unionen begränsad till alla frågor relaterade till genus/jämställdhetsdebatten, frågan är dock hur stor den begränsningen är (Walby, 2004, sidan 5). Den andra komponenten handlar om relationen mellan globalisering och stater/politik, å ena sidan talar man för att det leder till en homogenisering av välfärd och lagar som gynnar jämställdheten och å andra sidan talar man för att det leder till en diffusering av lika rättigheter.

Med dessa problem formuleringar vill Walby utveckla kritiken av EU:s begränsningar inom jämställdhetspolitiken. Walby tycker vidare att viktigt att ta upp att det finns flera former av genusregimer och inte bara ett att tillämpa för att skapa ett jämställt samhälle.

Gällande debatten att en globalisering skulle begränsa välfärdstater och minska jämställdheten bland medlemsländerna svarar Walby med att det finns en delvis sanning i det: i länder som redan har en liberalekonomisk politik har det förekommit minskad välfärd medan välfärdsländerna i norra Europa inte har affekterats i närheten lika mycket just för att liberalekonomiska länder redan prioriterar rörlighet av kapital före trygghet för arbetare (Walby, 2004, sidan 12). Just eftersom jämställdhetsarbetet i EU utgår främst ifrån trygghet på arbetsplats (Walby, 2004, sidan 14) kommer lagar som ger trygghet till kvinnor på arbetsplats inte marginaliseras.

Walby diskuterar även relationen mellan feminism och den Europeiska Unionen. Rörelsen har gått igenom förändringar sen 70-talet då de först agerade självständigt genom att bland annat skapa hem till offer för våld i hemmet för att med tiden vända sig till staten och fokusera på att skapa politiska reformer som reflekterar feminismens grundfrågor (Walby, 2004, sidan 14). Med andra ord har inte alltid feminism varit ett ämne för EU, då rörelsen i sig själv inte agerade politiskt på en överstatlig nivå förrän mot slutet av 1900-talet. De politiska frågor som rörelsen har gjort mest framgång inom är relaterade till anställningstrygghet. Dessutom talar Walby för att feminismen har med tiden sakta men säkert hjälpt att öka antalet kvinnor inom EU-parlamentet, under 1999 var 31% av de invalda politikerna kvinnor (Walby, 2004, sidan 15). Dessutom ger Unionen ekonomiskt stöd till European Women's lobby, som stödjer den politiska representationen av kvinnor och är även kopplad till diverse samhällsgrupper som är verksamma i alla medlemsstater för att öka representationen ytterligare.

Walby sammanfattningsvis säga att även om den Europeiska Unionen fokuserar mer på ekonomiska än på icke-ekonomiska ärenden har det möjligen saktat ner men inte hindrat utvecklingen för ökad jämställdhet (Walby, 2004, sidan 22). Detta just på grund av att Unionen har bildat sin egna form av genusregim som har formats under flera internationella avtal som fokuserar på att skapa en trygg anställning för alla medborgare i medlemsländerna runt om i Europa (Walby, 2004, sidan 23). Detta gör att Unionens lagstiftning kan sträcka sig och påverka flera olika former av familje/genusnormer runt om på kontinenten. Walby betonar skarpt att från 70-talet har EU:s jämställdhetspolicies blivit mer inkluderande och nu ger mer möjlighet för kvinnor att ta sig in på arbetsmarknaden, men hon

säger också att det finns mycket kvar som EU måste justera i sin jämställdhetspolitik för att kunna inkludera kvinnor mer i arbetsmarknaden för att skapa mer jämlikhet mellan könen.

Den Europeiska Unionens jämställdhetspolitik – ett Wollstonecraft dilemma?

Sylvia Walby's artikel gav en komplex och nyanserad bild av EU:s försök att skapa jämställda samhällen inom Unionen, istället för en hård kritik formulerade hon en bild som säger att även om jämställdhetsarbetet kunde gått snabbare har den fortfarande gjort betydande framsteg. Däremot kommer det även vara viktigt att presentera en kritisk hållning till EU:s jämställdhetspolitik, en av de som länge presenterat ett mer kritiskt perspektiv är Emanuela Lombardo.

I artikeln "EU Gender policy: Trapped in the Wollstonecraft Dilemma?" presenterar Lombardo en analys som använder sig av det så kallade "Wollstonecraft dilemmat" som analytisk lins (Lombardo, 2003, sidan 159). Detta dilemma talar för att kvinnor har gått igenom två vägar för att nå jämställdhets, båda två ytterst problematiska. Den ena vägen har involverat att begära rättigheter till kvinnors som ges främst till män, medan den andra vägen är att debattera för att kvinnor har sina egna specifika kapaciteter, intressen och behov som kräver en annan form av medborgarskap än den som män har (Lombardo, 2003, sidan 159). Även om båda dessa vägar är progressiva på deras olika sätt, är ingen av dem kompatibel med den patriarkaliska staten: att ge samma rättigheter som män har, utifrån strukturen som finns idag, skulle dessa rättigheter vara baserade på manliga attributer och därmed skulle kvinnor ses som mindre kapabla män och att ge erkännande utifrån kvinnliga attributer skulle snarare inkludera kvinnliga medborgare som just *kvinnor* än fullt erkända medborgare (Lombardo, 2003, sidan 160). Vilket som kommer rättigheterna utgå ifrån den manliga normen, ett problem som följt med den feministiska debatten sedan dess början (Lombardo, 2003, sidan 160) som återkommer även i den senare jämställdhetsdebatten (mer om detta i kapitel 3.5).

Vidare skriver Lombardo något som mycket väl skulle kunnat svara på Walbys artikel gällande EU:s jämställdhetsdebatt: det är sant att EU har introducerat lagar som har varit progressiva och hjälpt jämställdheten att utvecklas, men så länge Wollstonecraft dilemmat hänger kvar tar EU steg bakåt. Under större delen av jämställdhetspolitikens historia har EU främst tillämpat sig av den första vägen, genom att ge samma rättigheter som män gällande exempelvis lika lön och lika behandling på arbetsplats (Lombardo, 2003, sidan 161). Även det är en viktig del är lagarna

skapade för att motarbetar symptomen av diskriminering istället för att bli av med orsaken av ojämställdheten inom Unionen.

För att stärka sitt argument utförde Lombardo en empirisk undersökning i Spanien, där hon intervjuade kvinnliga aktivister inom jämställdhetsrörelsen både inom statliga och icke statliga organisationer, sen utfördes även empiriska undersökningar i Bryssel där medlemmar från Kommissionen och EU parlamentet intervjuades (Lombardo, 2003, sidan 164). Först och främst visar resultatet från undersökningarna det som EU har bidragit till i Spanien: Unionen hjälpte landet att modernisera sin jämställdhetspolitik, satte ett tydligt ramverk för vad landet behövde arbeta med för att minska diskrimineringen (Lombardo, 2003, sidan 165). Resultaten visar även begränsningarna EU har och hur de påverkar jämställdhetspolitiken: Jämställdhetspolitiken som Unionen bedriver är allt för snäv och formell för att bearbeta de strukturella orsakerna till att ojämställdhet existerar, politiken är även allt för fokuserad på anställningsrelaterade frågor, andra frågor som exempelvis familjefrågor blir sekundära prioriteringar och dessutom är jämställdhets bestämmelser baserade på manliga normer (Lombardo, 2003, sidan 166). Resultaten visar vidare att begränsningarna i EU:s jämställdhetspolitik får ytterligare effekter i Spanien: landets regering investerar inte i jämställdhetsdebatten då den ses inte som en prioriteringsfråga, därmed tillämpar regeringen bara delvis eller felaktigt könsrättsliga direktiv i lagstiftningen och tillsist uppmanar inte landet i sin tur till jämställdhet mellan könen (Lombardo, 2003, sidan 168). Kortfattat visar resultatet att även om EU hade möjlighet att hjälpa diverse organisationer och även starta mindre debatter inom landet, var Unionen för begränsad för att ha någon stark påverkan på den spanska regeringen. Därmed är kunde Lombardo bekräfta att EU:s jämställdhetspolitik är fast i Wollstonecraft dilemmat.

Judith Butler – Genustrubbel och begreppet "kvinna" som ständigt skapas

1990 släpptes boken "Genustrubbel" ,som är skriven av Judith Butler (1990), skulle bli en av de mest omdiskuterade texterna inom feminismen. I detta verk skapar Butler bland annat en form av "genustrubbel" genom att ifrågasätta de föregivet stabila och naturgivna könskategorierna. Hon tar hjälp av en metod vid namn "kritisk genealogi", utvecklat av bland annat Michel Foucault, som går ut på att blottlägga begreppens grundläggande historicitet genom att identifiera de politiska och ideologiska kontexter som de uppstår i för att visa hur användningen samt förståelsen av begreppen

ändras med tiden. Begreppet "kvinna" är något som ständigt ändras och har betytt olika genom tiderna. Butler säger det bäst med meningen: "Genus är också en norm som aldrig helt kan internaliseras; "det inre" är en yttre beteckning, och genusformer är sist och slutligen illusoriska, omöjliga att helt omfatta" (sid 220, 1990). Med andra ord är frågan om genus och kön mer komplicerat än vad som är man/kvinna samt vad som anses "kvinnligt" och "manligt", dessa ord/begrepp förlorar sin kraft i jämställdhetsdebatten.

Judith Butlers teori hjälper detta arbete att få ett mer queer inriktat perspektiv, som tar ställning mot den cis/hetero-normativa samhället. Uttrycket "cis", latin för "på samma sida", används för att beskriva människor vars juridiska kön, biologiska kön, könsidentitet och könsuttryck är linjärt, hänger ihop och alltid har hängt ihop med normen (RFSL, 2015). Med denna teoretiska del kan man ställa frågan: kommer Kommissionens arbete med jämställdhet att utgå från ett könsbinärt system eller kommer även alternativa könsidentiteter som exempelvis intersex-personer inkluderas?

Jämställdhetsforskning – att beskriva och analysera kvinnors villkor

Med både Lombardo och Walby's artiklar har vi fått en mer nyanserad bild av jämställdhetspolitiken som bedrivs av EU och hur den utvecklats till början av 2000-talet. Även om Lombardo's analysram är tilltalande användes den för 13 år sen, med andra ord behövs en mer uppdaterad analysram för att analysera Kommissionens jämställdhetsarbete då flera strategiplaner har presenterats sen dess.

Först och främst är det viktigt att skilja genusforskning och jämställdhetsforskning åt.

Genusforskning tar sin utgångspunkt i maktförhållanden mellan könen och undersöker livsvillkoren mellan kvinnor och män samt även diskuterar könets sociala och kulturella manifestationer i både då och nutid (Nationella Sekretariatet för genusforskning, 2014). Dessutom kritiserar och omtolkar jämställdhetsforskare forskning som gjort manlighet till norm. Även om resultaten från genusforskningen kan användas i jämställdhetsåtgärder och därmed diskuteras i

Jämställdhetsforskningen, fokuserar först och främst jämställdhetsforskning på exempelvis om riksdagens budget lägger resurser på jämställdhetsarbetet eller hur statliga utskott som räddningstjänsten försöker rekrytera fler kvinnor (Nationella Sekretariatet för genusforskning, 2012). Kortfattat: genusforskningen går mer på djupet och undersöker hur genus påverkar socialt och kulturellt, medan jämställdhetsforskningen utgår en del från genusforskning men fokuserar först och främst på åtgärder för att nå ett jämställt samhälle.

Precis som med feminism finns det olika former utav jämställdhetsforskning och vad de fokuserar främst på, exempelvis finns det forskning som pekar på hur det skiljer sig för kvinnor och män på arbetsmarknaden och hur kan jämställdhet nås inom olika organisationer. Dessa olika fokuseringar i sin tur är ett problem som ofta kommit i jämställdhetsdebatten: frågan om vilken tillvägagångsätt och vilket slutmål skall strävas efter för att nå jämställdhet (Genus, 2015). Jämställdhetsforskningen har bidragit en del i jämställdhetsdebatten, som exempelvis när forskningen upptäckte att Danderyds sjukhus investerade mer i manliga patienter eller undersökte hur socialtjänsten behandlade manliga respektive kvinnliga föräldrar, detta i sin tur starta en debatt ifall kön avgör hur bra *förälder* de kan vara.

Med detta som teoretisk grund, kommer detta arbete fokusera på den mer kritiska aspekten av jämställdhetsforskningen som fokuserar på att bland annat analyserar den nuvarande jämställdhetspolitiken både statligt och överstatligt: den så kallade Kritiska jämställdhetsforskningen.

Kritisk jämställdhetsforskning – tillämpning av feminism inom kvalitativ textanalys

En bok som tar till sig den kritiska jämställdhetsforskningen som analysmall är *Multiple Meanings of Gender Equality: a critical frame analysis of gender policies in Europe* (Verloo (red), 2007). Detta verk innehåller 9 olika artiklar som tar upp olika perspektiv gällande EU:s jämställdhetspolitik, där diverse forskare diskuterar allt från misshandel i hemmet till kvinnors möjlighet till karriär i de olika länderna inom unionen. Denna bok skrevs för att ge läsaren ett annorlunda perspektiv på EU:s jämställdhetspolitik, genom att presentera diverse forskare/proffessorers forskning som kritiskt granska unionens uttalanden och motiveringar till deras agerande. Detta gör forskarna och proffessorerna genom att bedriva en feministisk analys på ett politiskt och praktiskt plan. De kritiserar inte bara bristerna i jämställdhetspolitiken utan de tar även upp hur de påverkar jämställdhetsdebatten samt ger läsarna en chans till att reflektera över hur man kan gå till väga för att komma närmare ett jämställt Europa.

Huvudtanken med den kritiska jämställdhetsforskningen är att lyfta fram hur texter, exempelvis lagförslag eller Kommissionens strategiplaner, fungerar i förhållande till jämställdhetsdebatten: hur

kan t.ex. politiska dokument hjälpa till eller stå i vägen för jämställdhet i landet?

Efter ha granskat boken fann jag 3 problemområden som sammanfattar vilka aspekter den kritiska jämställdhetsforskningen ställer sig kritiskt mot Unionens politiska dokument:

1. Kvantitativ representation

Det är mycket tal om att det är fler män än kvinnor som yrkesarbetar över större delen av Europa och det kunde finnas fler kvinnliga representanter inom den politiska sektorn, både inom EU och de olika regeringarna bland medlemsländerna. Det diskuteras om hur antalet arbetande och politiskt aktiva kvinnor ska öka. Även om det också är ett problem missar man att diskutera hurpass höga positioner kvinnor har inom arbets- och den politiska sektorn (Lombardo, Jalusic, Maloutas och Sauer, 2007, sid 81 & 83). Med andra ord ligger för stort fokus på den *kvantitativa* aspekten av ojämställdheten i Europa. Dessutom verkar EU lägga hopp om att fler kvinnor ska på ett sätt öka medvetandet om ojämställdheten i Europa, ett tankesätt som lätt kan hamna i essentialismens tankebanor och som i sin tur inte hjälper ge en ordentlig *representation* av kvinnor. När jag senare presenterar resultatet kommer jag referera detta stycke som *kvantitativ representation*.

2. Män som norm

Texter som enbart fokuserar på hur kvinnor skall förändras är också ett problem i jämställdhetsdebatten. I och med detta ignoreras de strukturella ordningarna som gör att partier sällan väljer kvinnor som representanter eller vallagar som gör det svårare för kvinnor, utan lägger det snarare på att kvinnan ska "*förbättra*" sin arbetsinsats eller ta mer initiativ. De som har skrivit dokumenten tar för givet att bara kvinnor behöver uppmaning och stöd för att nå högre positioner, medan män behöver inte ändra på något vilket gör dem till *normen* som skall uppnås (Lombardo, Jalusic, Maloutas och Sauer, 2007, sid 90 - 91). Detta skapar en ordning som förväntar sig att män ska ta för sig inom den politiska sfären, medan kvinnor ska försöka göra samma med förutsättningar som gynnar främst män. När jag senare presenterar resultatet kommer jag referera till detta stycke som *män som norm*.

3. Förutsättningar i olika länder

Den Europeiska Unionen täcker 28 länder i Europa, dessa länder har kommit olika långt i jämställdhetsdebatten. Även om länderna generellt sett visar en enighet om vilka ramar som skall följas för att nå jämställdhet, märks det att EU enbart håller sig till att göra generella diagnoser och

rekommendationer som inte nödvändigtvis anpassar sig till de olika ländernas jämställdhetspolitik (Lombardo, Jalusic, Maloutas och Sauer, 2007, sid 91 - 94). Exempelvis förlitar sig EU på en mjuklagstiftning som inte har någon stark inverkan på medlemsstaterna. Med andra ord tar inte unionen i hänsyn att länderna har olika *förutsättningar* för att skapa ett jämställt samhälle, och verkar vidare inte fastlå vilka aktioner som måste tas. Detta hindrar unionen att kräva att specifika länder exempelvis tar till kvotering för att få in fler kvinnor i arbetsmarknaden eller andra medel som behövs just för det specifika landet. När jag senare presenterar resultatet kommer jag referera detta stycke som *förutsättningar i olika länder*.

Sammanfattningsvis ligger problemen med den Europeiska Unionens strävan mot jämställdhet i att de fokuserar främst på *kvantitativa resultat* som inte på något sätt ifrågesätter den *manliga normen* inom arbetsmarknaden/politiska sektorn, då normen ser väldigt olika ut *runt om i Europa*.

Efter ha studerat denna bok har jag hittat en analysmall, som är lik den Lombardo använde sig av men som fått bidrag från flertal forskare. De ovan nämnda 3 punkter kommer va en essentiell del av analysmallen jag ska använda mig av, dessutom ska jag bidra med en egen punkt för att förbättra arbetet. Mer detaljer om detta i nästa kapitel.

3. Material och Metod

Texterna som analyserades – Dokument utgivna av kommissionen

För att kunna få fram ett svar till min frågeställning ska jag har utfört en komparativ och kvalitativ undersökning av dokument skrivet av Kommissionen, "Strategy for equality for women and men 2010 – 2015" (European Commission, 2010) och "Strategic Engagement for Gender Equality 2016 – 2019" (European Commission, 2015).

Båda dokument innehåller i fyra kapitel som ska ställas mot varandra: *ekonomisk självständighet, lika lön för samma arbete, jämställdhet inom politiska sektorn samt diskriminering och våld*. Dessa material består av korta och konsista texter som är menad för att flera människor, vare sig de jobbar inom eller utanför unionen, ska kunna läsa och förstå hur Kommissionen ska gå till väga för att bekämpa diskriminering och öka jämställdheten inom. I varje kapitel går de igenom hur de ska gå

tillväga och de motiverar även bakgrunden till det planerade tillvägagångsättet.

Dokumentens status är först och främst representativ: de är menade att förklara vad för problem Kommissionen kommer fokusera på samt presentera hur de kommer gå tillväga för att lösa problemen. Det beskrivs inte hur beslut och val av prioriteringar har gjorts inom exempelvis EU-Parlamentet eller om medlemsländerna har fört sin talan utan går direkt till vad för åtgärder som skall göras under perioderna som dokumenten täcker. Med andra ord kommer en analys av dessa dokument inte ge oss en bakgrund eller förklaring varför Kommissionen valde att fokusera på problemen de presenterade, utan enbart hur problemen skall bearbetas.

Anledningen till att dessa dokument valdes före andra dokument med mer information gällande exempelvis beslutsprocess eller medlemsländers inverkan var delvis just för att deras liknande struktur och upplägg gjorde det enklare att utföra en komparativ analys. En annan viktig anledning var att fokuset i detta arbete ligger först och främst i att undersöka hur strategiplanernas *tillvägagångsätt* skiljer sig: att jämföra vad kommissionen gjorde 2010 – 2015 och ska göra 2016 – 2019 är för tillfället viktigare än att undersöka själva bakgrunden för valda tillvägagångsätt. Analysen ska först fokusera på vad Kommissionen bestämt/bestämde att göra. Däremot skulle det vara viktigt, utifrån resultaten av arbetet, att undersöka beslutsprocess och medlemsländers inverkan på besluten för ett eventuellt framtida djupdykning av jämställdhetsarbetet inom EU.

Komparativ Analys – att jämföra två texter

Även om det till yttre inte verkar vara en komplicerad fråga att utföra en komparativ analys av Kommissionens två senaste strategiplaner, finns det definitivt detaljer att ha i åtanke. Enligt Rolf Ejvegård, i sin bok *Vetenskaplig Metod* (2003, sid 41), är dessa analyser väldigt värdefulla för att förklara förteelser av olika slag men det är viktigt att tänka på att man måste utgå ifrån enheter som går att jämföra, före jämförelsen behöver man generalisera de företeelser som skall kompareras och för att en meningsfull jämförelse skall kunna ske måste värden omskrivas för att kunna korreleras. Till sist skall likheter och olikheter beskrivas.

Med Ejvegårds förslag i åtanke, var jag noga med att materialen som skulle jämföras var lika till innehåll och även struktur för att både underlätta analysen samt försäkra att de var jämförbara, valde jag dokument skrivna av Kommissionen med liknande kapitel och upplägg. Värden behövdes inte

skrivas om eftersom båda analysmaterialen handlade om samma ämne.

Det räcker inte att jämföra strategiplaner utan arbetet måste utgå ifrån en kritisk läsning. Därmed behövde även analysen bli kvalitativ.

Kvalitativ undersökning – när siffror och enkäter inte räcker till

Anledningen till att jag använder mig av en kvalitativ forskningsmetod för detta arbete är för att fokuset kommer ligga på att studera två *politisk texter*, något som inte går att operationalisera i en kvantitativ undersökning. En viktig del i en kvalitativ textanalys är att ta fram det väsentliga innehållet genom en noggrann läsning av textens delar, helhet och den kontext vari den ingår (Esaiasson et al, sid 210, 2012). Jag kommer med andra ord inte studera en grupp människors förhållning till Kommissionen, utan snarare fokusera på Kommissionens egna utalanden. Eftersom jag kommer utföra en *idékritisk* läsning av dokumenten med hjälp av jämställdhetsforskningen.

Idékritisk analys – att analysera Kommissionens tillvägagångsätt för att nå jämställdhet

Jag kommer att använda mig av en idékritisk analys när jag studerar Kommissionens strategiplaner. En idékritisk analys känns mest lämpad som metod då, för att använda Göran Bergström och Kristina Boréus ord, "Studier av politik har en nära koppling till studier av idéer och ideologier" (Sid 172, 2012). Trots allt är idéer politikens och samhällsutvecklingens centrala drivkraft. Anledningen till att jag använder mig av den kritiska jämställdhetsforskningen är för att det är viktigt att skapa en analysram med en idé/ideologi som är relevant för frågan (Boréus & Bergström, sid 150, 2012), delvis diskuterar feminism jämställdhet och boken jag hänvisar till fokuserar just på politisk granskning på den Europeiska Unionens nivå vilket gör att analysramen får en hög validitet. Dessutom hjälper huvudpunkterna från jämställdhetsforskningen jag nämnde tidigare att avgränsa analysramen så att den utesluter feminism som inte är relaterad till just den här undersökningen, då det är viktigt att vara vaksam över hur mycket mark idealtypen täcker (Boréus & Bergström, sid 156, 2012).

Analysen kommer att utgå ifrån de 3 problemområden som jag nämnde tidigare när jag presenterade den kritiska jämställdhetsforskningen: *representation, män som norm* och *förutsättningar i olika*

länder. Dessa punkter kommer ge en viss ordning som gör att analysen blir lättare att presentera samt peka på ett mönster som kan hjälpa till att ge ett svar på problemformuleringen.

Anledningen till att jag begränsar mig till enbart 3 punkter är för det är vad som är rekommenderat för metoden. Jag vill undvika att använda mig av breda och generella analysverktyg (Boreus & Bergström, sid 173), då skulle analysen bli för bred och inte fokusera på de mest viktigaste aspekterna av den här debatten. Problemområden jag tog fram tidigare fungerar bra för att bygga ett analysverktyg för detta ämne då punkterna involverar områden som ofta diskuteras inom jämställdhetsdebatten som exempelvis det manliga könet som norm.

Det finns även nackdelar med denna metod att ha i åtanke. Enligt Göran Bergström och Kristina Boréus kan en analysmodell göra att materialet tvingas passa modellen vilket i sin tur ger att resultatet inte talar för sig själv utan ger ett vinklat resultat som ska passa analysmodellen (sid 167, 2012). Detta skall lösas med kritiska reflektioner och återkommande läsningar av boken för att försäkra att samma termer och språk dyker upp i materialet som skall analyseras. Dessutom ska man vara försiktig med att göra analysen för vag, då intresseväckande resultat kan missas eller att arbetet inte täcker materialet (Boréus & Bergström, sid 167, 2012).

Kritisk läsning

Förutom de 3 punkterna som presenterades i teori-delen, kommer jag studera ordval i dokumentet. Även om jag tycker att den kritiska jämställdhetsforskningen är väldigt skarp och punkterna som presenteras kommer täcka mycket mark, måste jag även notera andra detaljer som inte punkterna drar upp. Exempelvis kommer frågan om "gender" spela en viktig roll: kommer Kommissionen enbart utgå ifrån ett binärt genusperspektiv, med andra ord kommer analysen notera när ifall dokumentet säger "gender" enbart talar om man och kvinna eller kommer även arbetet inkludera icke binära identiteter som exempelvis transexuella eller intergender? Kortfattat: kommer man bara diskutera jämställdhet mellan cis-män och cis-kvinnor?

Anledningen till att jag inkluderar den detaljen i analysen är att mycket av dagens feministiska debatter diskuterar genus på ett bredare plan än bara "man" och "kvinna", och om jag inte tar med detta i analysen finns det risk att viktiga detaljer kommer missas. Dagens debatter får en stor del av

sin styrka ifrån Judith Butlers verk *Genustrubbel* (1990), en bok som även inspirerat mig till att tillägga denna detalj till den kritiska analysen.

Sen kommer jag även studera Kommissionens egna ordval när de beskriver deras arbete för jämställdhet: kommer vi faktiskt få löften som exempelvis hård lagstiftning eller kommer de helt enkelt "stötta" ("promote", "support") olika organisationer som arbetar för jämställdhet i hopp om att alla länder själva kommer börja arbetet mot diskriminering och ojämställdhet? Det kommer med andra ord även bli en granskning av *hur mycket* arbete som kommer göras av Kommissionen.

Analysschema för strategiplanerna 2010 – 2015 och 2016 – 2019. Det ifyllda schemat kommer innehålla kort detaljer gällande hur respektive strategiplan förhåller sig till problemområdena som ligger till grund för analysen.

<i>Problemområden</i>	<i>Strategiplan 2010 - 2015</i>	<i>Strategiplan 2016 - 2019</i>
Representation		
Män som norm		
Förutsättningar i olika länder		
Ordval		

4. Resultat

Strategiplanen 2010 – 2015

Jag kommer först presentera resultaten från Kommissionens strategiplan för 2010 – 2015. Varje kapitel från den analyserade texten kommer presenteras individuellt för att sen sedan gå igenom en överskådlig analys utav hela dokumentet, där främst den kritiska läsningen kommer vara i fokus (med punkterna från kapitel 4.3).

Frågan om ekonomisk självständighet

Enligt dokumentet är det största problemet med ekonomisk självständighet just att flera män än kvinnor jobbar: *"To reach the Europe 2020 objective of a 75% employment rate for women and men, particular attention needs to be given to the labour market participation of older women, single parents, women with a disability, migrant women and women from ethnic minorities. The employment rates of these groups are still relatively low and remaining gender gaps needs to be reduced in both qualitative and quantitative terms"* (European Commission, sid 12, 2010). Detta stycke kanske först låter lovande, men det bör noteras att fokuset ligger först och främst på den *kvantitativa representationen* av jämställdhet, även om det också är en viktig del för att nå jämställdhet är det ineffektivt att prata i främst kvantitativa termer. Förvisso är det en detalj som står med i dokumentet med orden *"in both qualitative and quantitative terms"*, och motiverar detta med att skriva: *"Young women should also benefit from the growing emphasis on entrepreneurship as one of the basic skills that school should teach all pupils, as foreseen in the youth in the Move flagship initiative"* (European Commission, sid 12, 2010). Det står förvisso i dokumentet att det behövs mer än en kvantitativ representation, däremot är det värt att ifrågasätta om att lägga fokus på entreprenörskap är en hållbar lösning. För även om det skulle bidra till att fler kvinnor i **framtiden** startar företag och därmed får chefspositioner, diskuterar inte ens dokumentet kvinnors nuvarande position eller ens har diskuterat över om den *manliga normen* har någon inverkan på om hur stor chansen blir att kvinnor får högre positioner inom arbetsmarknaden. Därmed skall det hänvisas delvis till problemområdet *män som norm* gällande den kvalitativa lösningen som presenterats i dokumentet: det räcker inte bara med en kvantitativ förbättring, men materialet skrapar bara på ytan på vart problemet ligger och verkar hänvisa till att problemet skall lösas i framtiden istället. Dessutom ifrågasätts inte den manliga normen och inga försök planeras för att uppmana män till att ge plats för kvinnor. Det presenteras inte mycket detaljer för ländernas olika förutsättningar att öka jämställdheten inom arbetslivet, då det står i dokumentet att unionen skulle hantera valet mellan familj eller karriär med: *"Report on the member states' performance with regard to childcare facilities"* (European Commission, sid 14, 2010). Det står inga detaljer om de olika *förutsättningarna bland medlemsländerna* gällande exempelvis olika familjepolitiker som bedrivs och verkar inte heller inkludera att det är viktigt att sätta en sorts press på länderna att införa fler statliga dagis/fritids för att underlätta för familjer. Därmed hänvisar jag även till *förutsättningar i olika länder*, varken några detaljer om hur länderna ska utöka stödet för barnomvårdnad eller några diskussioner om hur familjepolitiken skiljer runt om i Europa.

Efter ha läst första kapitlet, kunde jag se att dokumentet hitillst haft problem att uppfylla någon av de 3 kriterierna som analysramen satt, även om det fanns en chans för att ifrågasätta *männens norm*. Det kommer dock även bli essentiellt att ha med de andra aspekterna som näst kommande kapitel kommer diskutera, som exempelvis lika lön för samma arbete.

Frågan om lika lön för samma arbete

Detta kapitel var kortare än det förra, men det finns ändå en del att säga om informationen dokumentet ger gällande lika lön för alla kön. Först och främst kan återigen en tendens pekats ut att inte diskutera *de olika ländernas förutsättningar*: "*With the European social partners, and respecting the autonomy of the social dialogue, explore possible ways to improve the transparency of pay as well as the impact on equal pay of arrangements such as part-time work and fixed-term contracts*" (European Commission, sid 16, 2010). Förvisso är det svårt att sätta en hård lagstiftning för att ordna lika lön för lika jobb över hela unionen, men däremot har dokumentet presenterat alltför generell plan för att hantera detta problem med tanke på hur olika förutsättningarna är för lika lön runt om i Europa. Det står att problemet skall undersökas, dock utifrån en för allt ensidig lösning utan att räkna med olika faktorer som finns i länderna runt om i kontinenten.

Sen fann jag även något i detta kapitel som är starkt kopplat till ännu en punkt: "*The commission will seek to encourage women to enter non-traditional professions, for and example in "green" and innovative sectors*" (European Commission, sid 16, 2010). Detta har en stark koppling till *Män som norm*, för det hänvisas inte till att männen behöver uppmuntras till att jobba inom de gröna och innovativa sektorerna utan bara kvinnor ska uppmuntras till det då det förutsatts att kvinnorna helt enkelt ska leva upp till den *manliga normen* och helt enkelt söka mer till "mansyrken", utan att diskutera för att det krävs en ömsesidig ändring i detta problem. För att fler kvinnor ska kunna få jobb inom "mansyrken" måste självfallet män också uppmanas till att söka jobb inom "kvinnoyrken", måste kvinnor kunna ta för sig måste även männen kunna ge plats för att ge dem möjligheten för att lyckas. Med andra ord presenteras en alltför ensidig lösning på de traditionella könsrollerna, genom att bara uppmana kvinnor till att ta mer initiativ och utan att männen ska göra något åt saken.

Det som är mest värt att notera i kapitlet är att dokumentet inte ens har presenterat någon form av kritik av de traditionella yrkesrollerna från båda sidor och därmed kan analysen enkelt säga redan nu att den senaste strategiplanen har missat en av de viktigaste punkterna för att uppnå ett jämställt

samhälle. Dock har vi långt ifrån avslutat analysen, det är med andra ord för tidigt för att komma fram till ett ordentligt svar.

Frågan om jämställdhet inom beslutsfattande poster

Detta kapitel är ganska fattigt på *punkt 3*, då vi får inte mycket information/detaljer gällande hur Kommissionen ska gå till väga runt om i Europa utan snarare verkare fokusera lite mer på EU parlamentet samt de olika företagen runt om i kontinenten. Intressant nog kan vi se att de uppfyller *punkt 1*'s krav på att inte bara representera kvantitativ utan även kvalitativ: "*Women represent only one in ten board members of the largest publicly listed companies in the EU and 3% amongst the presidents of the board*" varav deras föreslagna lösning är: "*Consider targeted initiatives to improve the gender balance in decision making*" (European Commission, sid 20, 2010). Dokumentet tar bara inte upp hur det är ett problem att kvinnor är kvantitativt underrepresenterade, utan de tar även med en mer balanserad syn genom att diskutera hur viktigt det är med ha med kvinnor i högre/styrande positioner. En viktig punkt som kräver en balans från de båda aspekterna.

När vi kommer till tillvägagångssättet, precis som i förra kapitlet görs *punkt 2* sig otroligt synlig: "*The commission will support efforts to promote greater participation of women in European Parliament elections including as candidates*" (European Commission, sid 20, 2010). Återigen är fokuset enbart från det kvinnliga hållet, med andra ord presenterar dokumentet ett tillvägagångssätt som lägger fokus på att kvinnor bara behöver följa det manliga idealet så kommer vi nå jämställdhet. Detta utan att ens ge någon form av uppmaning till männen att exempelvis ge mer plats för att ge lika mycket representation av kvinnor som män i parlamentet. Även EU med dessa uppmaningar menar väl, blir de ytterst nedvärderande då de hänvisar till att kvinnor behöver uppmaning till att göra karriär medan män behöver varken uppmanas eller något annat för att ta ledarpositioner.

I detta kapitel fick vi blandade resultat från kapitlet: ena sidan presenterades en ordentlig lösning av ojämställdheten av kvinnor i högre positioner, men andra sidan fick vi även se hur tillvägagångssättet återigen missat att prioritera en av grundtankarna med jämställdhet.

Frågan om diskriminering och våld

När jag kom till frågan om våld i hemmet runt om i Europa, är det värt att diskutera de olika ländernas normer och förhållning runt om på kontinenten: inget land har en kultur som uppmanar till våld i hemmet men däremot skiljer sig den manliga normen mellan t.ex. De skandinaviska länderna och Medelhavsländerna hur viktigt det är att hävda maskulinitet. Dock hänvisar återigen dokumentet till problemområdet gällande *förutsättningar i olika länder* genom att tillämpa ett överskådligt tillvägagångssätt för att bekämpa detta problem: *"The commission will adopt an EU-wide strategy on combating violence against women that will aim, for instance, at eradicating femal genital mutilation using all appropriate instruments, including criminal law, within the limit's of the EU's power, supported by a Europe-wide-awareness-raising campaign on violence against women"* (European Commission, sid 24, 2010). En mer anpassad lösning borde presenteras då det finns flera faktorer som påverkar, som exempelvis olika familjepolitiker och familjekulturer, som är värda att ha i åtanke. Och återigen saknas detaljer i dokumentet för att tillämpa en lösning medlemsländerna runt om i unionen.

Dessutom återkommer vi igen till problemområdet *män som norm*, då dokumentet inte tagit upp diskussionen att problemet kommer ifrån den maskulina normen. Självfallet är lagstiftningar också ett viktigt steg för att motverka misshandel i hemmet i olika former runt om i Europa, däremot kvarstår fortfarande problemet att en stor del utav misshandel i hemmet kommer ifrån män som känner sig berättigade att behandla sina fruar hur de själva vill på grund utav press ifrån maskulina normer. Till skillnad från tidigare kapitel, står det åtminstone inte i dokumentet att det är bara kvinnor som ska "förbättras" eller i detta fall "bara ta sig ur förhållandet", däremot ser vi inga tecken på att aktioner för att lära ut män att ifrågasätta maskulina normer eller tänka kritiskt hur våld i hemmet uppstår. Kortfattat: vi ser försök med att minska våld i hemmet, men de har inte diskuterat lika mycket för hur orsaken bakom våld i hemmet skall motverkas.

Därmed var den överskådliga analysen klar av första dokumentet, det som återstår nu före vi analyserar nästa dokumentet är att göra den ytterligare analysen: granska språket och förhållningen till kandiderande medlemsländer som exempelvis Turkiet.

Ordval

När det kommer till ordval för vilka det ska bli jämställdhet mellan, talar analysen för att fokuset

ligger enbart på ett cis/heteronormativt perspektiv. Genom alla kapitel skrevs "*men/women*" istället för att ha ett mer inkluderande ordval som exempelvis "*all genders*", på så vis missas det att inkludera den diskriminering som sker bland andra könsidentiteter som exempelvis trans eller intersexpersoner. Med detta sagt, kan det diskuteras hur andra faktorer kan spela in i diskriminering som exempelvis könsidentitet, klass, ålder och etnicitet. Texten är uppenbarligen skriven utifrån ett binärt perspektiv.

När det kommer till om dokumentet presenterar hur aktiv Kommissionen kommer gå tillväga för att främja jämställdhet, att större delen av språket på texten att de använde sig mest av ord som "support" eller "promote" i första kapitlet, som involverade ekonomiskt självständigheten för män och kvinnor. Det var dock kopplade främst till målen som internationella avtal satt, därmed kan det argumenteras för att det inte är Kommissionens egna förslag. I de andra kapitlen kunde ett mer direkt språk identifieras, som talade för ett direkt agerande för att uppnå sina mål. Exempel på fraser som talar för ett mer direkt agerande är "Adopt an EU-wide strategy on combating violence against women" (European commission, sid 24, 2010), som talar mer för att direkt gå till handling än att t.ex. Stödja en annan tredje part till att motarbeta våld i hemmet.

Sammanfattning av Strategiplanen för 2010 - 2015

Sammanfattningsvis är Kommissionens strategiplan för 2010 - 2015 bristfällig utifrån vår analysmall, även om det skiljer sig från punkt till punkt hurpass otillräcklig planen var. Det största problemet som Kommissionens strategiplan hade var att ifrågasätta den heteromaskulina normen samt att inte inkludera män som målgrupp för framtida kampanjer/aktioner för att öka jämställdheten. Det var enbart kvinnor som skulle lära sig att ta mer initiativ och aldrig kom föreslaget upp om att göra strukturella ändringar, som exempelvis skapa arbetsmiljöer som gör det lättare för kvinnor att komma tillbaka till arbetsmarknaden efter mammaledigheten. Dessutom diskuteras inte hur de olika länderna i unionen har olika möjligheter/förhållning till att öka jämställdheten i sina respektive länder.

Har framsteg gjorts i strategiplanen för jämställdhet 2016 - 2019?

Strategiplanen 2016 – 2019

Strukturen för detta kapitel kommer vara lik det tidigare kapitlet: Varje kapitel av det analyserade

materialet kommer presenteras individuellt för att sen sammanfatta resultatet överskådligt i slutet av kapitel 5.2.5. Skillnaden kommer dock vara att även en jämförelse mellan resultaten kommer presenteras innan vi kommer till det sista kapitlet av arbetet: Slutsats och slutdiskussion.

Frågan om ekonomisk självständighet

Till att börja med, kan en skillnad från tidigare strategiplan presenteras i jämställdhetspolitiken. Dokumentet presenterar att det kommer ske mer strukturella ändringar i framtiden genom att: *"Modernising current EU legal framework: ensure better enforcement and where appropriate adapt legalisation in the areas of leave and flexible working arrangements"* (European Commission, 2015, sid 6). Med detta menas att man kommer sträva efter t.ex. En mer flexibel familjepolitik där mamma OCH pappa-ledighet skall kunna erbjudas över Unionen, vilket hjälper kvinnor att komma ifrån hemmet och därmed kan motverka *män som norm* och göra att män kan lika gärna stanna hemma för att ta hand om barnen.

Det presenteras även ett förslag att anpassa sig till de olika *förutsättningarna för länder*: *"Continued monitoring and support for member states in attaining the Barcelona targets on childcare taking into account the results of a public consultation on work-life balance"* (European Commission, 2015, sid 6). Även om det inte diskuterar hur olika familjepolitiken kan se ut runt om i Unionen, diskuteras här ett förslag att övervaka varje land för att nå resultat, istället för att lägga det i *enbart* medlemsländernas händer. Därmed sätts en större press på frågan än tidigare, utan att bli en hård lagstiftning av något slag. Det skulle kunna diskuteras om det inte skulle behövas mer tydlighet, exempelvis diskutera liberal eller nordisk välfärdspolitik, för att fullt ut säga att de olika förutsättningarna för EU:s medlemsländer diskuteras i jämställdhetspolitiken, dock kan man fortfarande hitta en skillnad.

Hitillst har en del utveckling gjorts sen förra strategiplanen gjorts, dock finns det en punkt som förblir densamma: den *kvantitativa representationen*. I hela kapitlet kan man inte hitta någon information om hur den bristande representationen av kvinnor skall hanteras inom chefspositioner, det enda som hittades var: *"Further supporting companies in their efforts to increase female labour-market participation"* (European Commission, 2015, sid 6) vilket talar för att kvantitativa resultat är första prioritet.

I detta kapitel fann vi en del skillnader från tidigare strategiplan, både stora och små, sen den förra strategiplanen. Även om det inte fanns någon diskussion gällande *representation*, blev åtminstone två av tre punkter diskuterade. Kommer trenden fortsätta i framtida kapitel?

Frågan om lika lön för lika jobb

Precis som i förra strategiplanen, var det kort om information att analysera. Dessutom var innehållet mer eller mindre detsamma som förra planen, med samma brister och inga alternativa försök att bearbeta dem presenteras i dokumentet.

Det diskuteras inget om olika *länders förutsättningar* utan: "Continue support for member states' efforts to ensure equal pay and adress the root causes of the gender pay" (European Commission, 2015, sid 7), vilket inte ger några detaljer på hur olika familjepolitiker ser ut runt om i Unionen och hur olika EU-medlemsländer prioriterar lika lön för lika jobb. Vidare står det bara i dokumentet ord som "promote" och "Support", vilket innebär att ingen större aktiv handling kommer utföras för att motarbeta detta utan det ligger i vad varje medlemsland anser är "lika lön".

Och precis som förra strategiplanen, ifrågasätter inte detta kapitel *män som norm* när de ska lösa ojämställdheten runt EU: "*Support measures enchacing digital skills among women and girls and promoting female employment in the ICT sector*" (European Commission, 2015, sid 7). Detta antar återigen att medan män inte behöver ändra något eller ge upp positioner inom arbetsmarknaden medan kvinnor helt enkelt ska "lära sig" att ta initiativ eller förbättra sina IT kunskaper för att få en större plats inom exempelvis IT-branchen. Dessutom talas det ingenting om att förbättra den kvalitativa *representationen* av kvinnor i arbetsmarknaden, utan bara hur antalet arbetande kvinnor kunde ökas.

Utifrån vad resultatet av denna analys, verkar detta kapitel enbart vara en fortsättning från den förra strategiplanen med en del detaljer mer anpassade dagens samhälle. Det är definitivt fascinerande att se vilken kontrast som finns mellan detta kapitel och det förra när det kommer till hur strategiplanerna har skiljt sig åt.

Frågan om jämställdhet inom beslutsomfattande poster

Detta kapitel har precis som förra strategiplanen *representation* fokus, därvid går det inte att undvika att tolka en positiv utveckling för en kvalitativ utveckling för kvinnor. Men hur håller det gentemot *män som norm* eller *förutsättningar för länder*? Två meningar från deras presentation av olika tillvägagångsätt talar för en utveckling, även om den är begränsad: "*Consider measures to improve gender balance in political decision-making and continue to encourage member states and support national authorities' activities promoting gender balance in political and public decision-making positions*" och "*Provide guidance for member states on a common approach to the implementation of quantitative targets for decision-making positions in research*" (European Commission, 2015, sid 8).

Anledning till att jag ser en utveckling, även om den är begränsad, ligger just i att delvis står det inga detaljer om att kvinnor ska "förbättras" och det verkar som om att det kommer ske en form av aktiv handling för att ge mer representation av kvinnor i makpositioner runt om i EU. Anledning till att den blir just "begränsad" är dock att det inte står heller några detaljer om hurvida män ska ge mer plats, om några strukturella ändringar ska ske eller om hur kvinnors maktposition skiljer sig runt om i Unionen. Med andra ord: brist på detaljer kan potentiellt tala för en förbättring sen förra planen, dock inga riktigt stora förbättringar då dokumentet inte talar om vart de aktuella hindren för att nå jämställdhet ligger.

Vi har hitillst sett kapitel som pekar på klara förbättringar, kapitel som mer eller mindre står på samma plats och kapitel med utveckling fastän den är begränsad.

Frågan om diskriminering och våld

Precis som förra strategiplanen, finns det brist på detaljer som diskuterar den maskulina normen (*män som norm*) inverkan på våld i hemmet samt ett försök att föra en diskussion hur våld i hemmet sker runt om i Unionen (*Förutsättningar i olika länder*) och hur olika familjepolitiker hanterar problemet. Det enda som lovas är ord som: "Continue focused actions to end all forms of gender based violence and raise awareness" och "Continue to enforce the victim's right directive and laws on European protection orders" (European Commission, 2015, sid 8). Det talas med andra ord om att förminska och motverka (en viss korrelation till *representation*) våld i hemmet, men ingen ordentlig diskussion förs om vad som orskar det eller om det är normer som skapar problemen. Det är dock viktigt att understryka att det står i dokumentet att: "*Further improve the availability,*

quality and reliability of data on gender based violence through cooperation with Eurostat

(European Commission, 2015, sid 8). Med andra ord kommer information/data gällande våld i hemmet granskas för att bättras för att förbättra arbetet. Kanske ingen utveckling nu, men däremot finns det plats för bättring i framtiden.

Ordval

Även om dokumentet innehöll fler könsneutrala uttryck/meningar än tidigare strategiplanen hurvida de ska öka jämställdheten runt om i Unionen, dominerar ett heteronormativt och binärt språk i större delen av texten utan att ens diskutera diskrimineringen som exempelvis transsexuella får uppleva i sin vardag. Den skillnad som existerar är minimal, därmed kommer det dröja ett tag i framtiden innan jämställdhetspolitiken inom EU kommer vara mer inkluderande.

När det kommer till EU:s handlingskraft, presentera dokumentet överlag en mer aktiv och starkare strategiplan för jämställdhet för perioden 2016 – 2019: Det förekom färre ord som "promote" eller "support" och mer starkare meningar som tala för att exempelvis göra mjuka lagstiftningar starkare och att övervaka hur medlemsländerna skulle gå tillväga med Kommissionens riktlinjer. Även om "promote/support" fortfarande var starkt närvarande (se t.ex. Kapitlet gällande lika lön), presenterades en klar skillnad mellan de två strategiplanerna.

Sammanfattning av strategiplanen för 2016 – 2019

Efter granskat detta dokument fann man spår av åtgärder som motverkar problemområdena för jämställdhet, speciellt i kapitlet gällande ekonomisk självständighet. Där ifrågasattes *män som norm* och man var noga med att räkna med *förutsättningar för olika länder* inom unionen. Senare kapitel kunde även spår av åtgärder hittas, däremot inte lika starka som kapitlet gällande ekonomisk självständighet. Speciellt i kapitlet som diskuterar lika lön för lika jobb: där fanns inget som ifrågasatte *män som norm* eller *förutsättningar för olika länder*. Det är bara början av dokumentet som åtgärder på en strukturell nivå kan presenteras.

Även om språket var mer könsneutralt i vissa delar av dokumentet var överlag texten skriven utifrån ett binärt heteronormativt perspektiv. Samma sak gällande handling: det fanns delar som Kommissionen talade för direkt agerande, men överlag talades det mest om att ge stöd till dess

medlemsländer.

Jämförelse av strategiplanerna

Gällande dessa två strategiplaner, kan man klart se att det har skett ändringar mellan Strategiplanen 2010 – 2015 och Strategiplanen 2016 – 2019, i alla fall när det kommer till frågan om ekonomisk självständighet samt även till en viss del i jämställdhet inom beslutsomfattande poster, samt frågan om hurvida aktivt Unionen kommer jobba med EU-medlemmarna. Däremot var både strategiplanerna mer eller mindre identiska när det kom till lika lön för lika arbete: ingen nytt stod skrivet i dokumentet för 2016 – 2019 utan snarare talade för att man skulle fortsätta med samma tillvägagångsätt för att lösa problemet. Men tillvägagångsätten tog sällan ställning emot *män som norm* eller räknade med de olika *förutsättningarna som länder* har runt i EU. Om man tittar på de andra kapitlen kunde någon form av utveckling presenteras, men inte just gällande lika lön för lika arbete.

Problemformulering	Strategiplanen 2010 - 2015	Strategiplanen 2016 - 2019
Representation	Lite detaljer gällande kvalitativ representation, men mest fokus på kvantitativ representation	Mer detaljer gällande kvalitativ representation i början, dock fortfarande mest kvantitativ.
Män som norm	Brist på att ifrågasätta män som norm	Delvis ifrågasättande i början, dock förblir män som norm över större delen av arbetet
Förutsättningar för olika länder	Brist på diskussioner gällande olika länders förutsättningar	Mer diskussion, dock inte över hela dokumentet
Ordval	Brist på könsneutrala uttryck och mindre aktivt språk ("Promote")	Mer aktivt språk och mer könsneutrala uttryck, även om det fanns plats för mer i dokumentet

5. Slutsats/Analys

Jämställdhet – från syfte till resultat

Syftet med detta arbete var att kritiskt jämföra de två senaste strategiplanerna presenterade av EU. Att använda mig av bland annat Lombardo's kritiska jämställdhetsforskning visade sig effektiv då analysen presenterade ett stort resultat som var definitivt relevant för att svara på frågeställningen. Även om Sylvia Walby argumenterar för att det är svårt att göra en analys som gör Unionen's speciella situation rättvisa, hjälpte den komparativa delen av analysen till att göra den mer relevant för att visa brist på utveckling inte bara skett ifrån ett genus-perspektiv utan även utifrån ett mer objektiviivt perspektiv, även om analysen i slutändan inte blir fullt objektiviivt. Med andra ord: även om detta arbete inte undkommer Walby's kritik, kan mycket väl den komparativa delen ha hjälpt arbetet att bli mer legitimt.

Brist på utveckling – lika lön för lika arbete

Resultatet från detta kandidatarbete visar att, utifrån vad det står i dokumenten, att även om utveckling har skett inom jämställdhetspolitiken under 2010-talet finns det punkter som inte gått igenom någon ändring. Framst ligger detta i perspektivet av *män som norm*, då få av kapitlena som presenterades visade tecken på att ifrågasätta den normen för att på ett mer mångsidigt sätt kunna motarbeta ojämställdheten. Intressant nog märktes detta mest tydligt, i båda dokumenten, i kapitlet gällande *lika lön för lika arbete*. Det är just inom dessa kapitel som det var mest brist på utveckling, jämfört med andra kapitel som en form av utveckling kunde spåras.

Men varför? Är det just att man sätter männen som norm som hindrar diskussionen om lika lön hämmas eller finns det något mer bakomliggande som är värt att diskutera? Vilket som, är det frågor som inte skulle få plats i ett kandidatarbete: vi skulle behöva analysera lönepolitiken inom unionen, vi skulle behöva ifrågasätta den manliga normen och om inte annat se varför den är som starkast just inom lönepolitiken. Vilket som, finns det definitivt plats att forska vidare om ämnet i ett större arbete.

6. Slutdiskussion

Vi skall börja vår slutdiskussion med att diskutera hypotesen som presenterades i början av detta

arbete: innan jag började med analysen förväntades minimal skillnad mellan dessa strategiplaner. Resultaten som presenterades visar att inga markanta ändringar har skett dock vill jag inte säga att min hypotes stämde, i alla fall inte fullt ut. För även om strategiplanerna kunde varit mer olika, speciellt gällande lönepolitik, lyckades jag spåra försök för att utveckla jämställdhetsarbetet i strategiplanen för 2016 – 2019 sen den tidigare strategiplanen. Även om skillnaderna blev mindre under analysens gång kunde skillnad exempelvis på språket och länders olika förutsättningar spåras. Vissa delar av ändringarna, som exempelvis ändring på det heteronormativa ordvalet, har nog kommit ifrån 2000-talets förbättrade kommunikation som underlättat det för invånare runt unionen att ge respons till Kommissionens strategiplaner. Däremot är det svårare att räkna ut vart de andra ändringarna kommer ifrån.

För om vi ska föra vidare diskussionen från tidigare forsknings perspektiv, finner vi även brist på svar där. I alla fall kompletta svar. För om vi ska utgå ifrån den kritiska jämställdhetsforskningen bland annat Lombardo, Sauer, Vlasta m.m. Bedrev, kommer den ifrån tidigare 2000-tal och räknar inte med hur sociala medier och annan kommunikation har utvecklats på en såpass kort tid. Flera poänger de räknar upp kvarstår självfallet, men kan inom snar tid behöva uppdatera sig. Judith Butler's *Genustrubbel* ger också begränsat svar, delvis för den gav ut långt innan dagens informationsamhälle formades utan för verket i sig presenterar en struktur samhällen följer men presenterar inga förslag på hur exempelvis organisationer kan motverka strukturen. Däremot skulle definitivt Butler också haft en påverkan på språket/begreppen som Kommissionen använt sig av, med hjälp av hennes genealogiska metod som användes i *Genustrubbel*.

Fascinerande nog, är det en mitt punkt mellan Sylvia Walby och Emanuela Lombardos tidigare forskning som mycket möjligt presenterar en tillfällig förklaring till de minimala skillnaderna mellan strategiplanerna som presenterades i resultatet. För att först börja med Lombardo: precis som hon säger, ligger en del av Kommissionens problem i att strukturellt då att ha män som norm skapar ett sorts Wollstonecraft-dilemma som motverkar större förändringar i t.ex. Strategiplaner. Däremot är Walbys poäng viktig också: även om strukturella problem skapar hinder, stoppar de inte EU:s strävan för jämställdhet runt Unionen utan fördröjer snarare. Med dessa två teorier/forskningar kan man komma fram till en mittpunkt som mer eller mindre sammanfattar resultatet från analysen: även om strukturella ordningar hindrat större ändringar ske mellan strategiplanerna har definitivt inte arbetet för jämställdhet stannat. Som tidigare strategiplaner/handlingprogram har korta steg tagits, däremot har möjligtvis dagens kommunikation från informationsamhället hjälpt Kommissionen att ta flera små steg i taget under en kortare period.

Med det sagt, vet vi mer nu än när vi började på arbetet. Med problemformuleringen konstaterades att en kritisk analys behövdes för att granska strategiplaner för att se ifall det finns större brister som hindrar arbetet för jämställdhet. Vi vet nu att det finns strukturella problem i strategiplanerna som hindrar EU:s arbete för jämställdhet. Med bakgrunden utvecklade vi vidare att ta med jämförande del av analysen kan hjälpa oss att se hur mycket två strategiplaner kan skilja sig mellan varandra. Vi vet nu att även de strukturella hindren har inte stoppat arbetet för jämställdhet då det finns skillnader mellan strategiplanerna. Till sist talade syftet med arbetet att vi ska granska hur Kommissionens strategiplaner har varit/är formade under 2010-talet, då informationssamhället har utvecklats med tiden. Vi vet nu att även strategiplanerna är relativt lika varandra, finns det skillnader mellan dem och misstänker att kommunikationens utveckling har spelat en roll.

Källhänvisning

Tryckta källor

Berg, Linda & Spehar, Andrea. 2011. *EU och välfärdens Europa: Familj – arbetsmarknad – migration*. Liber AB: Malmö.

Bergström, Göran och Boréus, Kristina (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Butler, Judit (1990). *Genustrubbel*. Göteborg: Daidalos AB.

European Commission (2010). *Strategy for equality for women and men 2010 – 2015*. Luxemburg: Publications office of the European Union.

European Commission (2015). *Strategic engagement for gender equality: 2016 – 2019*. Luxemburg: Publications office of the European Union.

Lombardo, Emanuela (2003). *EU gender policy: Trapped in the "Wollstonecraft dilemma"?. The European Journal of Women Studies*, [2], 159 – 180

Lombardo, Emanuela, Jalusic, Vlasta, Maloutas, Maro Pantelidou och Sauer, Birgit. 2007. Taming the male sovereign? Framing gender inequality in politics in the European Union and the member

states. Verloo, Mieke. *Multiple Meanings of Gender Equality: a Critical Fram Analysis of Gender Policies of Europa*. CEU Press: Budapest.

Lombardo, Emanuela, Verloo, Mieke och Maria Bustelo. 2007. Conclusion on framing gender inequality as a policy problem in Europe. Verloo, Mieke. *Multiple Meanings of Gender Equality: a Critical Fram Analysis of Gender Policies of Europa*. CEU Press: Budapest.

Verloo, Mieke. 2007. *Multiple Meanings of Gender Equality: a Critical Fram Analysis of Gender Policies of Europa*. CEU Press: Budapest.

Walby, Sylvia (2004), *The European Union and Gender Equality: Emergent varieties of gender regime*. *Social Politics*, [1], 4-29

Elektroniska källor

Center on law & globalisation. *Three things distinguish hard from soft laws*. (2015). Hämtad 2015 – 11 – 10, https://clg.portalxm.com/library/keytext.cfm?keytext_id=66

European Commission. *The policies*. (2015). hämtad 2015 – 11- 12, http://ec.europa.eu/policies/index_en.htm

EU-Upplysningen. *EU:s regler ska stoppa diskriminering*. (2016). Hämtad 2016 – 5 – 3, <http://www.eu-upplysningen.se/Du-i-EU/Dina-rattigheter-i-EU/Diskriminering-och-jamstalldhet/>

Euractiv. *Gender inequality persists in Europe*. (2015). Hämtad 2015 – 11 – 13, <http://www.euractiv.com/sections/womens-day-special/unfinished-story-eu-gender-equality-needs-end-312704>

Feminist Frequency. (2009). Hämtad 2015 – 11 – 13, <http://www.feministfrequency.com/>

EUR-lex. *Gemenskapens femte handlingsprogram för lika möjligheter (2001 - 2006)*. (2006). Hämtad 2015 – 1 – 14, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=URISERV:c10904> .

Feministiskt Initiativ. *Ratificering av internationella överenskommelser*. (2015). Hämtad 2015 – 11 – 13, <http://feministisktinitiativ.se/politik/feminism-i-eu/ratificering-av-internationella-overenskommelser/>

Nationella Sekretariatet för genusforskning. *Jämställdhetsforskning*. (2012). Hämtad 2015 – 11 – 25, <http://www.genus.se/meromgenus/forskningsinriktningar+/Jamstalldhetsforskning>

Nationella Sekretariatet för genusforskning. *Ord på fältet*. (2014). Hämtad 2015 – 11 – 25, <http://www.genus.se/meromgenus/ordlista#genusforskning>

RFSL. *Begreppsordlista*. (2015). Hämtad 2015 – 11 – 18, <http://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/begreppsordlista/>

Diskrimineringsombudsmannen. *Vad är diskriminering?*. (2015). Hämtad 2015 – 1 – 14, <http://www.do.se/om-diskriminering/vad-ar-diskriminering/>

UN Women. *Fourth world conference on women*. (2010). Hämtad 2015 – 11 – 20, <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/>

UN Women. *Convention on the elimination of all forms of discrimination against women*. (2010). Hämtad 2015 – 11 – 20, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article1>

UN Women. *Step it up*. (2010). Hämtad 2015 – 11 – 20, <http://beijing20.unwomen.org/en/step-it-up>

Rapporter

European Commission (2006). *Report on Equality between women and men, 2006*. Luxemburg: Publications office of the European Union. Tillgänglig: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/document/index_en.htm